

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 6ης Ιουλίου 2023*

«Αίτηση αναιρέσεως – Περιβάλλον – Σύμβαση του Aarhus – Κανονισμός (ΕΚ) 1367/2006 – Άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ’ – Έννοια του “περιβαλλοντικού δικαίου” – Άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ’ – Έννοια της “διοικητικής πράξεως” – Άρθρο 10, παράγραφος 1 – Εσωτερική επανεξέταση διοικητικών πράξεων – Απόφαση του διοικητικού συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ΕΤΕπ) για την έγκριση της χρηματοδότησης έργου που αφορά σταθμό παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από βιομάζα – Απόρριψη ως απαράδεκτης της αιτήσεως εσωτερικής επανεξέτασης της εν λόγω αποφάσεως – Ανεξαρτησία της ΕΤΕπ στον τομέα των χρηματοοικονομικών πράξεων – Άρθρο 271, στοιχείο γ’, ΣΛΕΕ – Περιεχόμενο»

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-212/21 P και C-223/21 P,

με αντικείμενο δύο αιτήσεις αναιρέσεως δυνάμει του άρθρου 56 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που ασκήθηκαν στις 2 Απριλίου 2021,

Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ), εκπροσωπούμενη από τις K. Carr και G. Faedo καθώς και από τον T. Gilliams, επικουρούμενους από τους J. Bouckaert και G. Schaiko, δικηγόρους,

αναιρεσείουσα στην υπόθεση C-212/21 P,

όπου οι λοιποί διάδικοι είναι οι:

ClientEarth, με έδρα το Λονδίνο (Ηνωμένο Βασίλειο), εκπροσωπούμενη από την S. Abram και τον J. Flynn, KC, καθώς και από τον H. Leith, barrister,

προσφεύγουσα πρωτοδίκως,

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την F. Blanc και τον G. Gattinara,

παρεμβαίνουσα πρωτοδίκως,

και

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την F. Blanc και τον G. Gattinara,

αναιρεσείουσα στην υπόθεση C-223/21 P,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

όπου οι λοιποί διάδικοι είναι οι:

ClientEarth, με έδρα το Λονδίνο, εκπροσωπούμενη από την S. Abram και τον J. Flynn, KC, καθώς και από τον H. Leith, barrister,

προσφεύγουσα πρωτοδίκως,

Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ), εκπροσωπούμενη από τις K. Carr και G. Faedo καθώς και από τον T. Gilliams, επικουρούμενους από τους J. Bouckaert και G. Schaiko, δικηγόρους,

καθής πρωτοδίκως,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. Jürimäe, πρόεδρο τμήματος, M. Safjan, N. Piçarra (εισηγητή), N. Jääskinen και M. Gavalec, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: R. Stefanova-Kamisheva, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 20ής Οκτωβρίου 2022,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 15ης Δεκεμβρίου 2022,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με τις αντίστοιχες αιτήσεις τους αναιρέσεως, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) (υπόθεση C-212/21 P) και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (υπόθεση C-223/21 P) ζητούν την αναίρεση της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 27ης Ιανουαρίου 2021, ClientEarth κατά ΕΤΕπ (T-9/19, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, EU:T:2021:42). Με την εν λόγω απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο ακύρωσε την απόφαση της ΕΤΕπ, που γνωστοποιήθηκε στην ClientEarth με έγγραφο της 30ής Οκτωβρίου 2018, με την οποία είχε απορριφθεί ως απαράδεκτη η αίτηση εσωτερικής επανεξέτασης της αποφάσεως του διοικητικού συμβουλίου της ΕΤΕπ, της 12ης Απριλίου 2018, περί εγκρίσεως της χρηματοδοτήσεως ενός έργου που αφορούσε σταθμό παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από βιομάζα στη Γαλικία (Ισπανία), (στο εξής: επίμαχη απόφαση), την οποία είχε υποβάλει η ClientEarth στις 9 Αυγούστου 2018 δυνάμει του άρθρου 10, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 1367/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Σεπτεμβρίου 2006, για την εφαρμογή στα όργανα και τους οργανισμούς της Κοινότητας των διατάξεων της σύμβασης του Århus σχετικά με την πρόσβαση στις πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (ΕΕ 2006, L 264, σ. 13), και της αποφάσεως 2008/50/ΕΚ της Επιτροπής, της 13ης Δεκεμβρίου 2007, για τον καθορισμό λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού

(ΕΚ) αριθ. 1367/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη σύμβαση του Århus όσον αφορά τις αιτήσεις εσωτερικής επανεξέτασης διοικητικών πράξεων (ΕΕ 2008, L 13, σ. 24).

Το νομικό πλαίσιο

Το διεθνές δίκαιο

- 2 Το άρθρο 2, παράγραφος 2, της Σύμβασης για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα, η οποία υπογράφηκε στο Aarhus (Δανία) στις 25 Ιουνίου 1998 και εγκρίθηκε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την απόφαση 2005/370/ΕΚ του Συμβουλίου, της 17ης Φεβρουαρίου 2005 (ΕΕ 2005, L 124, σ. 1, στο εξής: Σύμβαση του Aarhus), ορίζει ότι, για τους σκοπούς της σύμβασης, νοούνται ως:

«Δημόσια αρχή»:

[...]

δ) τα θεσμικά όργανα οποιουδήποτε περιφερειακού οργανισμού οικονομικής ολοκλήρωσης που μνημονεύεται στο άρθρο 17, ο οποίος είναι μέρος της παρούσας σύμβασης.

Ο παρών ορισμός δεν περιλαμβάνει φορείς ή θεσμικά όργανα που ενεργούν υπό δικαστική ή νομοθετική ιδιότητα.»

- 3 Το άρθρο 9 της Συμβάσεως του Aarhus, το οποίο φέρει τον τίτλο «Πρόσβαση στη δικαιοσύνη», ορίζει στις παραγράφους 3 και 4 ότι κάθε συμβαλλόμενο μέρος στη σύμβαση εξασφαλίζει ότι, σε περίπτωση που πληροί τα τυχόν κριτήρια που καθορίζονται στο εθνικό του δίκαιο, το κοινό διαθέτει πρόσβαση σε διοικητικές ή δικαστικές διαδικασίες, προκειμένου να προσβάλει πράξεις και παραλείψεις από ιδιώτες και δημόσιες αρχές, οι οποίες συνιστούν παράβαση διατάξεων του εθνικού του δικαίου σχετικά με το περιβάλλον, και ότι οι διαδικασίες αυτές πρέπει να προβλέπουν κατάλληλη και αποτελεσματική επανόρθωση και να είναι αμερόληπτες, δίκαιες, έγκαιρες και μη απαγορευτικά δαπανηρές.

Το δίκαιο της Ένωσης

- 4 Οι αιτιολογικές σκέψεις 3, 7, 10, 11, 18 και 20 του κανονισμού 1367/2006 έχουν ως εξής:

«(3) [...] Οι διατάξεις του [δικαίου της Ένωσης] θα πρέπει να συνάδουν με τη[...] σύμβαση [του Århus].

[...]

(7) Η σύμβαση του Århus καθορίζει με την ευρεία έννοια τις δημόσιες αρχές, δεδομένου ότι η βασική ιδέα της σύμβασης είναι ότι, οποτεδήποτε ασκείται δημόσια εξουσία, θα πρέπει να υφίστανται δικαιώματα για τα άτομα και τις οργανώσεις τους. Κατά συνέπεια, είναι αναγκαίο τα όργανα και οι οργανισμοί της [Ένωσης] που καλύπτονται από τον παρόντα κανονισμό να καθορισθούν με τον ίδιο ευρύ και λειτουργικό τρόπο. Σύμφωνα με τη

σύμβαση του Århus, τα όργανα και οι οργανισμοί της [Ενωσης] μπορούν να εξαιρεθούν από το πεδίο εφαρμογής της σύμβασης, εφόσον ενεργούν υπό δικαστική ή νομοθετική ιδιότητα. [...]

[...]

(10) Δεδομένου ότι εξελίσσεται συνεχώς η περιβαλλοντική νομοθεσία, ο ορισμός του περιβαλλοντικού δικαίου θα πρέπει να αναφέρεται στους στόχους της [ενωσιακής] περιβαλλοντικής πολιτικής, όπως αυτοί ορίζονται από τη συνθήκη.

(11) Οι διοικητικές πράξεις ατομικού περιεχομένου θα πρέπει να είναι ανοιχτές σε πιθανή εσωτερική επανεξέταση, εφόσον είναι νομικώς δεσμευτικές και έχουν εξωτερική ισχύ. [...] Δεδομένου ότι οι πράξεις που θεσπίζονται από όργανο ή οργανισμό της [Ενωσης] που ενεργεί υπό δικαστική ή νομοθετική ιδιότητα μπορούν να εξαιρεθούν, το αυτό θα πρέπει να ισχύει και για άλλες διαδικασίες έρευνας στις οποίες το όργανο ή ο οργανισμός της [Ενωσης] ενεργεί ως φορέας διοικητικής επανεξέτασης βάσει των διατάξεων της συνθήκης.

[...]

(18) Το άρθρο 9 παράγραφος 3 της σύμβασης του Århus προβλέπει την πρόσβαση σε διαδικασίες δικαστικής ή άλλης επανεξέτασης για την αμφισβήτηση της εγκυρότητας πράξεων ή παραλείψεων ιδιωτών ή δημόσιων αρχών που αντιτίθενται προς τις διατάξεις του περιβαλλοντικού δικαίου. Οι διατάξεις για την πρόσβαση στη δικαιοσύνη θα πρέπει να συνάδουν προς τη συνθήκη. Στο πλαίσιο αυτό, είναι σκόπιμο ο παρών κανονισμός να αφορά μόνο πράξεις και παραλείψεις των δημόσιων αρχών.

[...]

(20) Μη κυβερνητικοί οργανισμοί που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της προστασίας του περιβάλλοντος και πληρούν ορισμένα κριτήρια, ιδίως προκειμένου να εξασφαλίζεται ότι πρόκειται για ανεξάρτητους και υπόλογους οργανισμούς, οι οποίοι έχουν αποδείξει ότι ο πρωτεύων στόχος τους είναι η προαγωγή της προστασίας του περιβάλλοντος, θα πρέπει να δικαιούνται να ζητούν εσωτερική επανεξέταση, σε [ενωσιακό] επίπεδο, πράξεων που θεσπίστηκαν ή παραλείψεων δυνάμει του περιβαλλοντικού δικαίου από όργανο ή οργανισμό της [Ενωσης], προκειμένου να επανεξετάζονται από το εν λόγω όργανο ή οργανισμό.»

5 Το άρθρο 1 παράγραφος 1, του κανονισμού ορίζει τον στόχο του ως εξής:

«Στόχος του παρόντος κανονισμού είναι να συμβάλλει στην εφαρμογή των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη [σύμβαση του Århus], θεσπίζοντας κανόνες για την εφαρμογή των διατάξεων της σύμβασης στα όργανα και τους οργανισμούς της [Ενωσης], ιδίως:

[...]

δ) επιτρέποντας την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα σε κοινοτικό επίπεδο υπό τους όρους που καθορίζει ο παρών κανονισμός.»

- 6 Το άρθρο 2 του εν λόγω κανονισμού ορίζει τα εξής:
- «1. Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, νοούνται ως:
- [...]
- γ) “όργανο ή οργανισμός της [Ένωσης]”: οιοδήποτε δημόσιο όργανο, οργανισμός, γραφείο ή υπηρεσία που έχει ιδρυθεί από, ή με βάση, τη συνθήκη, εκτός των περιπτώσεων κατά τις οποίες ενεργεί υπό δικαστική ή νομοθετική ιδιότητα [...]
- [...]
- στ) “περιβαλλοντικό δίκαιο”: νομοθεσία της [Ένωσης] η οποία, ανεξάρτητα από τη νομική της βάση, συμβάλλει στην επίδιωξη των στόχων της πολιτικής [της Ένωσης] για το περιβάλλον κατά τα οριζόμενα στη συνθήκη [...]
- ζ) “διοικητική πράξη”: οιοδήποτε μέτρο με ατομικό περιεχόμενο, το οποίο λαμβάνεται, δυνάμει του δικαίου του περιβάλλοντος, από όργανο ή οργανισμό της [Ένωσης], και έχει νομικά δεσμευτική και εξωτερική ισχύ·
- [...]».
- 7 Το άρθρο 10 του ίδιου κανονισμού, το οποίο φέρει τον τίτλο «Αίτηση εσωτερικής επανεξέτασης διοικητικών πράξεων», προβλέπει στην παράγραφο 1 τα εξής:
- «Οιαδήποτε μη κυβερνητική οργάνωση η οποία πληροί τα κριτήρια του άρθρου 11 δικαιούται να ζητήσει εσωτερική επανεξέταση από το όργανο ή τον οργανισμό της [Ένωσης] που εξέδωσε διοικητική πράξη δυνάμει του δικαίου του περιβάλλοντος [...].»
- 8 Το άρθρο 12 του κανονισμού 1367/2006, το οποίο φέρει τον τίτλο «Διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:
- «Η μη κυβερνητική οργάνωση η οποία υπέβαλε αίτηση εσωτερικής επανεξέτασης σύμφωνα με το άρθρο 10 δύναται να προσφύγει στο Δικαστήριο σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις της συνθήκης.»

Ιστορικό της διαφοράς

- 9 Το ιστορικό της διαφοράς, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 37 έως 62 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, μπορεί να συνοψισθεί ως εξής.
- 10 Με απόφαση της 12ης Απριλίου 2018, η οποία δημοσιεύθηκε στον ιστότοπο της ΕΤΕΠ στις 28 Ιουνίου 2018, το διοικητικό συμβούλιο της ΕΤΕΠ ενέκρινε την πρόταση χρηματοδότησης του έργου κατασκευής, στον δήμο Curtis (Teixeiro), ο οποίος βρίσκεται στην επαρχία της Λα Κορούνια, στη Γαλικία (Ισπανία), ενός σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από βιομάζα, παραγωγικής ικανότητας περίπου 50 MWe, τροφοδοτούμενου από δασικά κατάλοιπα τα οποία συλλέγονται σε μια ακτίνα 100 χιλιομέτρων (στο εξής: έργο Curtis), υπό μορφή δανείου που επρόκειτο να χορηγηθεί σε ad hoc φορέα, για μέγιστο ποσό 60 εκατομμυρίων ευρώ (στο εξής: απόφαση της 12ης Απριλίου 2018).

- 11 Με έγγραφο της 13ης Απριλίου 2018, η ΕΤΕπ ενημέρωσε τον φορέα υλοποίησης του έργου Curtis σχετικά με την απόφαση της 12ης Απριλίου 2018, αναφέροντας ότι η προκαταρκτική έγκριση της χρηματοδότησης του έργου δεν συνεπαγόταν υποχρέωση της ΕΤΕπ να χορηγήσει το δάνειο, αλλά παρείχε στον φορέα υλοποίησης τη δυνατότητα να λάβει τα αναγκαία μέτρα ενόψει της τυπικής σύναψης του εν λόγω δανείου.
- 12 Στις 23 Ιουλίου 2018 οι υπηρεσίες της ΕΤΕπ υπέγραψαν εσωτερική συμφωνία σχετικά με τους όρους της σύμβασης χρηματοδότησης του έργου Curtis. Το σχετικό έγγραφο υπεγράφη στις 25 Ιουλίου 2018. Η πρώτη εκταμίευση που αφορούσε τη χρηματοδότηση της ΕΤΕπ πραγματοποιήθηκε στις 29 Αυγούστου 2018.
- 13 Στις 9 Αυγούστου 2018 η ClientEarth, μη κυβερνητική οργάνωση με σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος, υπέβαλε στην ΕΤΕπ, βάσει του άρθρου 10, παράγραφος 1, του κανονισμού 1367/2006, αίτηση εσωτερικής επανεξέτασης της αποφάσεως της 12ης Απριλίου 2018.
- 14 Με την επίμαχη απόφαση, η οποία κοινοποιήθηκε στην ClientEarth με έγγραφο της 30ής Οκτωβρίου 2018, το οποίο έφερε την υπογραφή της Γενικής Γραμματέα καθώς και της αναπληρώτριας προϊσταμένης της Νομικής Υπηρεσίας της ΕΤΕπ, η εν λόγω αίτηση επανεξέτασης απορρίφθηκε ως απαράδεκτη με την αιτιολογία ότι η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018 δεν συνιστούσε «διοικητική πράξη», κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006, και, ως εκ τούτου, δεν μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο εσωτερικής επανεξέτασης από την ΕΤΕπ.

Η προσφυγή ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

- 15 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 8 Ιανουαρίου 2019, η ClientEarth άσκησε προσφυγή με αίτημα την ακύρωση της επίμαχης αποφάσεως, προς στήριξη δε της προσφυγής αυτής προέβαλε δύο λόγους ακυρώσεως. Ο πρώτος λόγος ακυρώσεως αφορούσε πλάνη εκτιμήσεως κατά την εφαρμογή δύο προϋποθέσεων τις οποίες έπρεπε να πληροί η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018 προκειμένου να μπορεί να χαρακτηριστεί ως «διοικητική πράξη», κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006, ήτοι, αφενός, της προϋποθέσεως η πράξη να εκδίδεται «δυνάμει του δικαίου του περιβάλλοντος» και, αφετέρου, της προϋποθέσεως η πράξη να έχει «νομικά δεσμευτική και εξωτερική ισχύ». Ο δεύτερος λόγος ακυρώσεως αφορούσε παράβαση της υποχρέωσεως αιτιολογήσεως την οποία υπέχει η ΕΤΕπ.
- 16 Η ΕΤΕπ, υποστηριζόμενη από την Επιτροπή, ζήτησε από το Γενικό Δικαστήριο να απορρίψει την προσφυγή. Προκαταρκτικώς, η ΕΤΕπ υποστήριξε ότι η αίτηση εσωτερικής επανεξέτασης της αποφάσεως της 12ης Απριλίου 2018 που υπέβαλε η ClientEarth ήταν ασυμβίβαστη με την ανεξαρτησία της οποίας απολαύει η ΕΤΕπ στον τομέα των χρηματοοικονομικών πράξεων και, ως εκ τούτου, απαράδεκτη.
- 17 Το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε, καταρχάς, με τις σκέψεις 86 έως 92 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, τον αμυντικό αυτό ισχυρισμό της ΕΤΕπ ως απαράδεκτο. Επισήμανε ότι η επίμαχη απόφαση έκρινε μόνον ότι η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018 δεν συνιστούσε «διοικητική πράξη», κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006, για τον λόγο ότι δεν είχε εκδοθεί «δυνάμει του δικαίου του περιβάλλοντος» και δεν είχε ««νομικά δεσμευτική και εξωτερική ισχύ». Κατά το Γενικό Δικαστήριο, η ΕΤΕπ είχε αναφερθεί,

«μόνο στο πλαίσιο της εξέτασης των δύο αυτών επιμέρους λόγων, και όχι ενός αυτοτελούς λόγου, [...] κατά τρόπο γενικό και αόριστο, στη διακριτική ευχέρεια που της αναγνωρίζουν οι Συνθήκες και το καταστατικό της, όσον αφορά την εμπορική πρακτική και την πολιτική της, καθώς και στον θεσμικό της ρόλο και την αποστολή που της έχει ανατεθεί βάσει του εν λόγω καταστατικού». Ως εκ τούτου, το Γενικό Δικαστήριο, με τη σκέψη 91 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, έκρινε ότι η εξέταση του φερόμενου ασυμβιβάστου της αιτήσεως εσωτερικής επανεξέτασης της αποφάσεως της 12ης Απριλίου 2018 με την ανεξαρτησία της οποίας απολαύει η ΕΤΕπ στον τομέα των χρηματοοικονομικών πράξεων θα ισοδυναμούσε με υποκατάσταση της αιτιολογίας που παρέθεσε η ΕΤΕπ προς στήριξη της επίμαχης αποφάσεως με τη δική του αιτιολογία.

- 18 Επιπλέον, το Γενικό Δικαστήριο παρέπεμψε στη σκέψη 92 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης, προκειμένου να απορρίψει ως απαράδεκτο, με τη σκέψη 151 της αποφάσεως αυτής, επιχείρημα κατά το οποίο, λαμβανομένων υπόψη του άρθρου 271, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ και της ανεξαρτησίας της ΕΤΕπ στον τομέα των χρηματοοικονομικών της πράξεων, η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018 δεν μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «διοικητική πράξη», κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006.
- 19 Εν συνεχεία, το Γενικό Δικαστήριο, με τις σκέψεις 102 έως 104 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, εξέτασε τον δεύτερο λόγο ακυρώσεως που προέβαλε η ClientEarth προς στήριξη της προσφυγής της και έκρινε ότι η επίμαχη απόφαση της παρείχε τη δυνατότητα να λάβει γνώση των λόγων για τους οποίους η ΕΤΕπ είχε απορρίψει ως απαράδεκτη την αίτησή της για εσωτερική επανεξέταση της αποφάσεως της 12ης Απριλίου 2018, καθώς και να αμφισβητήσει το βάσιμο των λόγων αυτών. Δεδομένου δε ότι η επίμαχη απόφαση παρείχε επίσης τη δυνατότητα στο Γενικό Δικαστήριο να ασκήσει τον δικαστικό του έλεγχο, απέρριψε τον δεύτερο λόγο ακυρώσεως ως αβάσιμο.
- 20 Τέλος, όσον αφορά τον πρώτο λόγο ακυρώσεως τον οποίο προέβαλε η ClientEarth προς στήριξη της προσφυγής της και τον οποίο το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε τελευταίο, από τη σκέψη 107 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε προκαταρκτικώς ότι οι δύο προϋποθέσεις που μνημονεύονται στη σκέψη 15 της παρούσας αποφάσεως και περιλαμβάνονται στο άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006 έπρεπε, στο μέτρο του δυνατού, να ερμηνευθούν «υπό το πρίσμα του άρθρου 9, παράγραφοι 3 και 4, της Συμβάσεως του Aarhus [...] και, συνακόλουθα, υπό το πρίσμα της απαιτήσεως περί παροχής στην [ClientEarth] αποτελεσματικής προσβάσεως στη δικαιοσύνη».
- 21 Όσον αφορά, πρώτον, το δεύτερο σκέλος του λόγου αυτού, το οποίο αφορά εσφαλμένη εφαρμογή της προϋποθέσεως κατά την οποία η πράξη πρέπει να εκδίδεται «δυνάμει του δικαίου του περιβάλλοντος», το Γενικό Δικαστήριο, με τη σκέψη 118 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, υπενθύμισε ότι ο νομοθέτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης θέλησε να προσδώσει στην κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 1367/2006 έννοια του «περιβαλλοντικού δικαίου» «ευρεία σημασία [...], η οποία δεν περιορίζεται σε θέματα που συνδέονται με την προστασία του υπό στενή έννοια φυσικού περιβάλλοντος».
- 22 Με τη σκέψη 121 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η αναφορά στη «νομοθεσία της [Ένωσης]», που περιλαμβάνεται στο εν λόγω άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ', πρέπει να νοηθεί ως αφορώσα «κάθε διάταξη του παραγωγού δικαίου της Ένωσης που έχει γενική ισχύ» σε αντίθεση με τη «διοικητική πράξη» κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του εν λόγω κανονισμού. Συναφώς, το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε, δεδομένου ότι, κατά το χρονικό σημείο εκδόσεως του εν λόγω

κανονισμού, η διάκριση μεταξύ των νομοθετικών πράξεων που εκδίδονται σύμφωνα με τη συνθήκη ή ειδική νομοθετική διαδικασία και των κανονιστικών πράξεων που εκδίδονται σύμφωνα με άλλη διαδικασία δεν είχε θεσπιστεί στο επίπεδο των Συνθηκών της Ένωσης, η έννοια της «νομοθεσίας», κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του εν λόγω κανονισμού, δεν μπορούσε να ερμηνευθεί ως αποκλείουσα το να ληφθούν υπόψη, ως «περιβαλλοντικό δίκαιο», οι διατάξεις «κανονιστικής πράξεως» που έχει εκδοθεί στον εν λόγω τομέα.

- 23 Με τις σκέψεις 122 έως 124 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι έπρεπε να εξομοιωθούν με νομοθετικές διατάξεις «περιβαλλοντικού δικαίου», κατά την έννοια του εν λόγω άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ', οι κανόνες γενικής ισχύος που θεσπίζουν το πλαίσιο για την άσκηση της δραστηριότητας της ΕΤΕπ στον τομέα της χορηγήσεως δανείων για την επίτευξη των στόχων της Συνθήκης ΛΕΕ στον τομέα του περιβάλλοντος, ιδίως δε οι κανόνες που απορρέουν, αφενός, από τη δήλωση σχετικά με περιβαλλοντικές και κοινωνικές αρχές και πρότυπα, η οποία εγκρίθηκε από το διοικητικό συμβούλιο της ΕΤΕπ στις 3 Φεβρουαρίου 2009 (στο εξής: δήλωση του 2009), και, αφετέρου, από τη στρατηγική για το κλίμα, με σκοπό την κινητοποίηση χρηματοδότησης για τη μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και ανθεκτική στις κλιματικές μεταβολές, η οποία εγκρίθηκε από την ΕΤΕπ στις 22 Σεπτεμβρίου 2015 (στο εξής: στρατηγική για το κλίμα).
- 24 Με τη σκέψη 126 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η «διοικητική πράξη» του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006 πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι αφορά «οιοδήποτε μέτρο ατομικού περιεχομένου που υπόκειται σε απαιτήσεις του παράγωγου δικαίου της Ένωσης, οι οποίες, ανεξάρτητα από τη νομική τους βάση, σκοπούν άμεσα στην επίτευξη των στόχων της πολιτικής της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος».
- 25 Με τις σκέψεις 138 έως 140 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018, στο μέτρο που διαπίστωνε ότι το έργο Curtis ανταποκρινόταν στους σκοπούς της δανειοδοτικής δραστηριότητας της ΕΤΕπ και στα κριτήρια περιβαλλοντικού χαρακτήρα για την επιλεξιμότητα των έργων προς χρηματοδότηση από το εν λόγω όργανο, που είχαν καθοριστεί με τη δήλωση του 2009 και με τη στρατηγική για το κλίμα, συνιστούσε μέτρο με ατομικό περιεχόμενο που είχε ληφθεί «δυνάμει του δικαίου του περιβάλλοντος», κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του ως άνω κανονισμού. Ως εκ τούτου, το Γενικό Δικαστήριο δέχθηκε το δεύτερο σκέλος του πρώτου λόγου ακυρώσεως που προβλήθηκε με την προσφυγή.
- 26 Όσον αφορά, δεύτερον, το πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου ακυρώσεως, το οποίο αφορούσε εσφαλμένη εφαρμογή της προϋποθέσεως ότι η πράξη πρέπει να έχει «νομικά δεσμευτική και εξωτερική ισχύ», το Γενικό Δικαστήριο, με τις σκέψεις 167 έως 170 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης, διαπίστωσε ότι η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018 εξέφραζε την οριστική θέση του διοικητικού συμβουλίου της ΕΤΕπ όσον αφορά την επιλεξιμότητα του έργου Curtis για χρηματοδότηση από το όργανο αυτό, υπό το πρίσμα των περιβαλλοντικών και κοινωνικών πτυχών του, με συνέπεια ότι «η μεταγενέστερη απόφαση της διευθύνουσας επιτροπής περί χορηγήσεως του δανείου, κατόπιν εξετάσεως του έργου Curtis ως προς τις λοιπές πτυχές οι οποίες απέμεναν να εξεταστούν, μπορούσε να θεωρηθεί, το πολύ, ως εκτελεστικό, απλώς, μέτρο».

- 27 Αφού διαπίστωσε ότι η αίτηση εσωτερικής επανεξέτασης που υπέβαλε η ClientEarth αφορούσε, «τουλάχιστον εν μέρει, τα οριστικά έννομα αποτελέσματα που παρήγαγε έναντι τρίτων η [απόφαση της 12ης Απριλίου 2018]», το Γενικό Δικαστήριο, με τις σκέψεις 171 και 172 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης, δέχθηκε το πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου ακυρώσεως και, συνακόλουθα, ακύρωσε την επίμαχη απόφαση.

Τα αιτήματα των διαδίκων και η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

- 28 Με την αίτησή της αναιρέσεως στην υπόθεση C-212/21 P, η ΕΤΕπ ζητεί από το Δικαστήριο:
- να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση·
 - να απορρίψει την πρωτοδίκως ασκηθείσα προσφυγή και
 - να καταδικάσει την ClientEarth στα δικαστικά έξοδα της πρωτοβάθμιας και της αναιρετικής δίκης.
- 29 Με την αίτησή της αναιρέσεως στην υπόθεση C-223/21 P, η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο:
- να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση·
 - να απορρίψει στο σύνολό της την πρωτοδίκως ασκηθείσα προσφυγή ως αβάσιμη και
 - να καταδικάσει την ClientEarth στα δικαστικά έξοδα.
- 30 Με το υπόμνημά της αντικρούσεως των δύο αιτήσεων αναιρέσεως, η ClientEarth ζητεί από το Δικαστήριο:
- να απορρίψει τις αιτήσεις αναιρέσεως και
 - να καταδικάσει την Επιτροπή και την ΕΤΕπ στα δικαστικά έξοδα.
- 31 Με απόφαση του Προέδρου του Δικαστηρίου της 30ής Απριλίου 2021, αποφασίστηκε η συνεκδίκηση των υποθέσεων C-212/21 P και C-223/21 P προς διευκόλυνση της έγγραφης και της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής απόφασης.

Επί των αιτήσεων αναιρέσεως

- 32 Προς στήριξη των αντίστοιχων αιτήσεών τους αναιρέσεως, η Επιτροπή και η ΕΤΕπ προβάλλουν, εκάστη, τρεις λόγους αναιρέσεως με τους οποίους προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο πλάνη περί το δίκαιο κατά την εκτίμηση της λειτουργικής ανεξαρτησίας την οποία επικαλείται η ΕΤΕπ στον τομέα των χρηματοοικονομικών της πράξεων καθώς και κατά την ερμηνεία και εφαρμογή της Συμβάσεως του Aarhus και της έννοιας της «διοικητικής πράξεως», κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006.

Επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως και του δευτέρου σκέλους του δευτέρου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-212/21 P, καθώς και επί του τρίτου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση

C-223/21 P, που στηρίζονται σε πλάνη περί το δίκαιο κατά την εκτίμηση της ανεξαρτησίας της ΕΤΕπ στον τομέα των χρηματοοικονομικών της πράξεων

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 33 Η ΕΤΕπ, με τον πρώτο λόγο αναιρέσεως και με το δεύτερο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-212/21 P, και η Επιτροπή, με τον τρίτο λόγο αναιρέσεως στην υπόθεση C-223/21 P, προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι, μεταξύ άλλων, με τις σκέψεις 89 έως 92 και 151 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο καθόσον απέρριψε ως απαράδεκτο τον αμυντικό ισχυρισμό που στηριζόταν στην ανεξαρτησία της ΕΤΕπ στον τομέα των χρηματοοικονομικών πράξεων. Κατά την άποψή τους, το Γενικό Δικαστήριο εσφαλμένως έκρινε ότι η επίμαχη απόφαση δεν είχε στηριχθεί στην εν λόγω ανεξαρτησία «στο πλαίσιο ενός αυτοτελούς λόγου» προκειμένου να απορρίψει ως απαράδεκτη την αίτηση εσωτερικής επανεξέτασης της αποφάσεως της 12ης Απριλίου 2018. Κατά την ΕΤΕπ, το ζήτημα αν η αίτηση εσωτερικής επανεξέτασης της επίμαχης αποφάσεως έθιγε την εν λόγω ανεξαρτησία, δεδομένου ότι η ανεξαρτησία αυτή απορρέει από το πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης, ήταν, εν πάση περιπτώσει, δημοσίας τάξεως και το Γενικό Δικαστήριο όφειλε να το εξετάσει αυτεπαγγέλτως.
- 34 Συναφώς, η ΕΤΕπ προσάπτει, πρώτον, στο Γενικό Δικαστήριο ότι, με τη σκέψη 90 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, παραμόρφωσε προδήλως το περιεχόμενο της επίμαχης αποφάσεως, στο μέτρο που το επιχείρημα περί ανεξαρτησίας της ΕΤΕπ όσον αφορά τις χρηματοοικονομικές της πράξεις μνημονευόταν ρητώς στην αιτιολογία της επίμαχης αποφάσεως. Επομένως, αντιθέτως προς τη διαπίστωση που περιλαμβάνεται στη σκέψη 91 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η εξέταση του εν λόγω επιχειρήματος δεν θα είχε ως αποτέλεσμα να υποκαταστήσει το Γενικό Δικαστήριο την αιτιολογία της ΕΤΕπ με τη δική του, ούτε να επέλθει «ανισορροπία μεταξύ των διαδίκων», κατά την έννοια της αποφάσεως της 11ης Ιουνίου 2020, Επιτροπή κατά Di Bernardo (C-114/19 P, EU:C:2020:457, σκέψη 59), δεδομένου ότι η ClientEarth είναι μια οργάνωση η οποία διαθέτει εμπειρία και εξοικείωση με το δίκαιο της Ένωσης.
- 35 Δεύτερον, η ΕΤΕπ και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι η αίτηση εσωτερικής επανεξέτασης των αποφάσεων του διοικητικού συμβουλίου της ΕΤΕπ, που υποβάλλεται δυνάμει του άρθρου 10, παράγραφος 1, του κανονισμού 1367/2006, θίγει την ανεξαρτησία της οποίας απολαύει το εν λόγω όργανο στις χρηματοπιστωτικές αγορές και η οποία είναι απαραίτητη για την εκπλήρωση της αποστολής γενικού συμφέροντος που του αναθέτει το άρθρο 309 ΣΛΕΕ. Επομένως, η αίτηση αυτή θα μπορούσε επίσης να βλάψει τη φήμη και την αξιοπιστία της ΕΤΕπ στις εν λόγω αγορές. Συγκεκριμένα, καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου κατά την οποία είναι δυνατή η υποβολή της εν λόγω αιτήσεως, καθώς και καθ' όλη τη διάρκεια της εν λόγω επανεξέτασης και των τυχόν μεταγενέστερων ενδίκων διαδικασιών, είναι πρακτικώς αδύνατο στην ΕΤΕπ να διαπραγματευθεί και να υπογράψει τα συμβατικά έγγραφα σχετικά με τη χρηματοδότηση των έργων που έχουν ήδη εγκριθεί από το διοικητικό της συμβούλιο. Η εντεύθεν προκύπτουσα αβεβαιότητα ενισχύεται από το γεγονός ότι ο αριθμός αιτήσεων εσωτερικής επανεξέτασης που θα μπορούσαν να υποβληθούν δεν είναι δυνατό να προβλεφθεί.
- 36 Το Γενικό Δικαστήριο όφειλε να εξετάσει αυτεπαγγέλτως το παραδεκτό της δυνάμει του άρθρου 10, παράγραφος 1, του κανονισμού 1367/2006 υποβληθείσας αιτήσεως εσωτερικής επανεξέτασης της αποφάσεως της 12ης Απριλίου 2018 υπό το πρίσμα του άρθρου 15, παράγραφος 3, του άρθρου 271, στοιχείο γ', και των άρθρων 308 και 309 ΣΛΕΕ, καθώς και των σχετικών διατάξεων του καταστατικού της ΕΤΕπ. Επιπλέον, το Γενικό Δικαστήριο όφειλε να

στηριχθεί αυτεπαγγέλτως στο άρθρο 271, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ, προκειμένου να απορρίψει την προσφυγή της ClientEarth, δεδομένου ότι η εν λόγω διάταξη, σε συνδυασμό με το άρθρο 19 του καταστατικού της ΕΤΕπ, εξαιρεί τις πράξεις του διοικητικού συμβουλίου της ΕΤΕπ από κάθε μορφή δικαστικού ελέγχου επί της ουσίας.

- 37 Στο πλαίσιο αυτό, τόσο η ΕΤΕπ όσο και η Επιτροπή υπογραμμίζουν, αφενός, ότι η δυνάμει του άρθρου 10, παράγραφος 1, του κανονισμού 1367/2006 εσωτερική επανεξέταση διοικητικής πράξεως είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ένδικη προσφυγή του άρθρου 12 του κανονισμού αυτού και, αφετέρου, ότι το άρθρο 271, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ είναι μία από τις «οικείες διατάξεις της Συνθήκης» οι οποίες, κατά το εν λόγω άρθρο 12, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για την εκτίμηση της ικανότητας διαδίκου την οποία η τελευταία αυτή διάταξη αναγνωρίζει στις μη κυβερνητικές οργανώσεις για την προστασία του περιβάλλοντος. Ωστόσο, το εν λόγω άρθρο 271, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ θα παραβιάζόταν αν κατά αποφάσεως του διοικητικού συμβουλίου της ΕΤΕπ, η οποία αποτελεί αντικείμενο αιτήσεως εσωτερικής επανεξέτασης, ασκούνταν προσφυγή βάσει του άρθρου 12 του κανονισμού 1367/2006, με βάση τις περιβαλλοντικές ανησυχίες που ήγειρε η μη κυβερνητική οργάνωση που υπέβαλε την εν λόγω αίτηση.
- 38 Η ClientEarth αμφισβητεί το βάσιμο του συνόλου των ανωτέρω επιχειρημάτων.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 39 Με τα επιχειρήματά τους, η ΕΤΕπ και η Επιτροπή προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι υπέπεσε, με τις σκέψεις 89 έως 92 και 151 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, σε πλάνη περί το δίκαιο καθόσον απέρριψε ως απαράδεκτο το επιχειρήμα ότι εθίγη η ανεξαρτησία της ΕΤΕπ στον τομέα των χρηματοοικονομικών πράξεων, η οποία κατοχυρώνεται από το πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης, δεδομένου ότι το εν λόγω επιχειρήμα δεν προβλήθηκε ως αυτοτελής αιτιολογία της επίμαχης αποφάσεως. Ωστόσο, το εν λόγω επιχειρήμα θα έπρεπε, εν πάση περιπτώσει, να εξεταστεί ως ζήτημα δημοσίας τάξεως ικανό να οδηγήσει στην απόρριψη της προσφυγής της ClientEarth.
- 40 Όσον αφορά, πρώτον, την προβαλλόμενη πρόδηλη παραμόρφωση, με τις σκέψεις 89 έως 91 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, του περιεχομένου της επίμαχης αποφάσεως αναφορικά με την ανεξαρτησία της ΕΤΕπ στον τομέα των χρηματοοικονομικών πράξεων, από την τέταρτη, την πέμπτη και την έβδομη παράγραφο της επίμαχης αποφάσεως προκύπτει ότι η αίτηση εσωτερικής επανεξέτασης της αποφάσεως της 12ης Απριλίου 2018 απορρίφθηκε ως απαράδεκτη για τον λόγο ότι η απόφαση αυτή δεν συνιστούσε «διοικητική πράξη» κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006, δεδομένου ότι δεν είχε εκδοθεί «δυνάμει του δικαίου του περιβάλλοντος» και δεν είχε «νομικά δεσμευτική και εξωτερική ισχύ», και όχι για τον λόγο ότι η ως άνω αίτηση εσωτερικής επανεξέτασης έθιγε την ανεξαρτησία της ΕΤΕπ στον τομέα των χρηματοοικονομικών πράξεων.
- 41 Συγκεκριμένα, στην έκτη παράγραφο της επίμαχης αποφάσεως αναφέρεται ότι «κάθε απόφαση της ΕΤΕπ να στηρίζει ή μη έργο δυνητικώς επιλέξιμο, και, ενδεχομένως, η μορφή της στήριξης αυτής, εμπίπτει στη διακριτική ευχέρεια της οποίας απολαύει η [ΕΤΕπ] δυνάμει των Συνθηκών και του καταστατικού της, όσον αφορά την εμπορική πρακτική και την πολιτική της» και, στην όγδοη παράγραφό της, ότι η ερμηνεία της έννοιας του «περιβαλλοντικού δικαίου», κατά το άρθρο 2 παράγραφος 1, στοιχείο στ', του εν λόγω κανονισμού, την οποία υποστηρίζει η ClientEarth, «δεν θα ήταν πλέον συμβατή ούτε με τον θεσμικό ρόλο της ΕΤΕπ ούτε με την αποστολή που της έχει ανατεθεί από το [κ]αταστατικό της».

- 42 Επομένως, το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο καθόσον, με τις σκέψεις 89 και 90 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, έκρινε ότι, με την επίμαχη απόφασή της, η ΕΤΕπ αναφέρθηκε μόνον «κατά τρόπο γενικό και αόριστο, στη διακριτική ευχέρεια που της αναγνωρίζουν οι Συνθήκες και το καταστατικό της, όσον αφορά την εμπορική πρακτική και την πολιτική της, καθώς και στον θεσμικό της ρόλο και την αποστολή που της έχει ανατεθεί βάσει του εν λόγω καταστατικού», όχι ως αυτοτελή λόγο απαραδέκτου της αιτήσεως εσωτερικής επανεξέτασης της αποφάσεως της 12 Απριλίου 2018, αλλά μόνον στο πλαίσιο της εξέτασης των δύο επιμέρους λόγων που μνημονεύονται στη σκέψη 40 της παρούσας αποφάσεως. Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν μπορεί να προσαφθεί στο Γενικό Δικαστήριο ότι παραμόρφωσε προδήλως το περιεχόμενο της εν λόγω αποφάσεως.
- 43 Συναφώς, επισημαίνεται περαιτέρω ότι ο δικαστής της Ένωσης δεν υποχρεούται να λαμβάνει υπόψη, προκειμένου να εκτιμήσει κατά πόσον τηρήθηκε η υποχρέωση αιτιολογήσεως, τις συμπληρωματικές εξηγήσεις τις οποίες παρέσχε ο συντάκτης της επίμαχης πράξεως το πρώτον κατά τη διάρκεια της δίκης, διότι άλλως θα θιγόταν η κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Διοικήσεως και του δικαστή της Ένωσης και θα αποδυναμωνόταν ο έλεγχος νομιμότητας των πράξεων της Διοικήσεως (πρβλ. απόφαση της 11ης Ιουνίου 2020, Επιτροπή κατά Di Bernardo, C-114/19 P, EU:C:2020:457, σκέψη 58).
- 44 Όσον αφορά, δεύτερον, την υποχρέωση του Γενικού Δικαστηρίου να εξετάσει αυτεπαγγέλτως κατά πόσον η αίτηση για εσωτερική επανεξέταση της αποφάσεως της 12ης Απριλίου 2018 έθιξε, όπως προβλήθηκε, την ανεξαρτησία της ΕΤΕπ στον τομέα των χρηματοοικονομικών της πράξεων, υποχρέωση την οποία η ΕΤΕπ στηρίζει, μεταξύ άλλων, στο άρθρο 15, παράγραφος 3, στο άρθρο 271, στοιχείο γ', στα άρθρα 308 και 309 ΣΛΕΕ, καθώς και σε ορισμένες διατάξεις του καταστατικού της, επισημαίνεται εκ προοιμίου ότι η προβαλλόμενη παραβίαση του πρωτογενούς δικαίου της Ένωσης δεν αρκεί για να δημιουργήσει υποχρέωση αυτεπάγγελτης εξέτασης από τον δικαστή της Ένωσης.
- 45 Συγκεκριμένα, μολονότι ορισμένοι λόγοι μπορούν, ενδεχομένως δε και πρέπει, να εξετάζονται αυτεπαγγέλτως, όπως η έλλειψη ή η ανεπάρκεια αιτιολογίας της επίμαχης αποφάσεως, εντούτοις λόγος που αφορά την ουσιαστική νομιμότητα της εν λόγω αποφάσεως και άπτεται της παραβιάσεως των Συνθηκών ή της παραβάσεως οποιουδήποτε κανόνα δικαίου σχετικού με την εφαρμογή τους, κατά την έννοια του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, μπορεί, αντιθέτως, να εξετασθεί από το δικαιοδοτικό όργανο της Ένωσης μόνον εφόσον προβλήθηκε από τον προσφεύγοντα (πρβλ. απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 2017, Επιτροπή κατά Ιταλίας, C-467/15 P, EU:C:2017:799, σκέψεις 14 και 15 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 46 Επομένως, το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο καθόσον παρέλειψε να εξετάσει επί της ουσίας το επιχείρημα της ΕΤΕπ περί προσβολής της ανεξαρτησίας της οποίας απολαύει στον τομέα των χρηματοοικονομικών πράξεων και η οποία απορρέει από το άρθρο 15, παράγραφος 3, από τα άρθρα 308 και 309 ΣΛΕΕ, καθώς και από ορισμένες διατάξεις του καταστατικού της ΕΤΕπ.
- 47 Εντούτοις, η επίκληση από την ΕΤΕπ της διαφυλάξεως της ανεξαρτησίας της στον τομέα των χρηματοοικονομικών πράξεων, σε συνδυασμό με το άρθρο 271, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ, όπως η επίκληση αυτή συνάγεται από το σημείο 110 του υπομνήματός της αντικρούσεως ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, μπορούσε να ερμηνευθεί ως αμφισβήτηση της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για έλεγχο, έστω και εμμέσως, της αποφάσεως του διοικητικού συμβουλίου της ΕΤΕπ, στο πλαίσιο προσφυγής ακυρώσεως κατά της αρνήσεως της ΕΤΕπ να προβεί σε εσωτερική επανεξέταση της εν λόγω αποφάσεως. Επιπλέον, η ΕΤΕπ,

υποστηριζόμενη στο σημείο αυτό από την Επιτροπή, προέβαλε, μεταξύ άλλων κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου, ότι υφίσταται άρρηκτος σύνδεσμος μεταξύ του δικαιώματος υποβολής αιτήσεως για εσωτερική επανεξέταση αποφάσεως του διοικητικού συμβουλίου της ΕΤΕπ και του δικαιώματος ασκήσεως προσφυγής ακυρώσεως κατά της αποφάσεως που έλαβε η ΕΤΕπ κατόπιν αυτής της επανεξέτασης. Επομένως, η διαφύλαξη της ανεξαρτησίας της ΕΤΕπ απαιτεί, κατά την άποψή τους, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις προστασίας του περιβάλλοντος, όπως η ClientEarth, να μην έχουν ούτε δικαίωμα υποβολής αιτήσεως εσωτερικής επανεξέτασης μιας τέτοιας αποφάσεως ούτε και δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής ακυρώσεως κατά τυχόν απορριπτικής αποφάσεως.

- 48 Στο πλαίσιο αυτό, εναπέκειτο στο Γενικό Δικαστήριο να εξετάσει αυτεπαγγέλτως την αρμοδιότητα του δικαστή της Ένωσης να αποφανθεί επί προσφυγής ακυρώσεως κατά αποφάσεως επί αιτήσεως εσωτερικής επανεξέτασης αποφάσεως του διοικητικού συμβουλίου της ΕΤΕπ. Εντούτοις, καθόσον η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης να επιληφθεί διαφοράς αποτελεί ζήτημα δημοσίας τάξεως, ο δικαστής της Ένωσης δύναται να εξετάσει το ζήτημα αυτό σε οποιοδήποτε στάδιο της δίκης, ακόμη και αυτεπαγγέλτως (πρβλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, Bank Refah Kargaran κατά Συμβουλίου, C-134/19 P, EU:C:2020:793, σκέψη 25 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 49 Σύμφωνα με το άρθρο 271, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ, κατά των πράξεων του διοικητικού συμβουλίου της ΕΤΕπ δύνανται να προσφεύγουν, σύμφωνα με το άρθρο 263 ΣΛΕΕ, «μόνον κράτη μέλη ή η Επιτροπή και μόνον λόγω παράβασης των τύπων που προβλέπει το άρθρο 19, παράγραφος 2 και παράγραφοι 5 έως και 7, του καταστατικού της [ΕΤΕπ]».
- 50 Από το ίδιο το γράμμα του άρθρου 271, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ προκύπτει ότι η εν λόγω διάταξη εξαρτά τη δυνατότητα άσκησης προσφυγής ακυρώσεως κατά των πράξεων του διοικητικού συμβουλίου της ΕΤΕπ από προϋποθέσεις αυστηρότερες εκείνων που επιβάλλει το άρθρο 263 ΣΛΕΕ. Το άρθρο 271, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ συνεπάγεται, επομένως, περιορισμό της γενικής αρμοδιότητας που απονέμει η Συνθήκη ΛΕΕ στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκειμένου να ελέγχει τη νομιμότητα των πράξεων των θεσμικών οργάνων της Ένωσης και, ως εκ τούτου, πρέπει να ερμηνεύεται στενά (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 3ης Ιουνίου 2021, Ουγγαρία κατά Κοινοβουλίου, C-650/18, EU:C:2021:426, σκέψη 31). Όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας με τα σημεία 63 και 64 των προτάσεών της, ο περιορισμός αυτός αφορά, αφενός, τον κύκλο των δυνητικών προσφευγόντων και, αφετέρου, τις εξουσίες του δικαστή της Ένωσης όσον αφορά τον έλεγχο επί της ουσίας.
- 51 Επομένως, το άρθρο 271, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ δεν διέπει άμεσα την περίπτωση προσφυγής δυνάμει του άρθρου 12, παράγραφος 1, του κανονισμού 1367/2006 κατά αποφάσεως της ΕΤΕπ που εκδίδεται επί αιτήσεως εσωτερικής επανεξέτασης αποφάσεως του διοικητικού συμβουλίου της. Εντούτοις, το εν λόγω άρθρο 271, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ συνιστά οικεία διάταξη της Συνθήκης, κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, του κανονισμού 1367/2006, η οποία πρέπει να ληφθεί υπόψη για να καθοριστεί η δυνατότητα ασκήσεως προσφυγής ενώπιον του δικαστή της Ένωσης.
- 52 Όπως επισήμανε, κατ' ουσίαν, η γενική εισαγγελέας με το σημείο 68 των προτάσεών της, το άρθρο 271, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ θα στερείτο πρακτικής αποτελεσματικότητας αν, στο πλαίσιο προσφυγής κατά αποφάσεως της ΕΤΕπ επί αιτήσεως εσωτερικής επανεξέτασης αποφάσεως του διοικητικού συμβουλίου της, ο δικαστής της Ένωσης προέβαινε, εμμέσως, σε έλεγχο του βασίμου της αποφάσεως του διοικητικού συμβουλίου.

- 53 Αντιστρόφως, λαμβανομένης υπόψη της σκέψεως 50 της παρούσας αποφάσεως και αντιθέτως προς όσα υποστηρίζουν η ΕΤΕπ και η Επιτροπή, το άρθρο 271, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ δεν αντιτίθεται, καταρχήν, στη δυνατότητα μη κυβερνητικής οργάνωσης να ζητήσει, σύμφωνα με το άρθρο 10, παράγραφος 1, του κανονισμού 1367/2006, την εσωτερική επανεξέταση αποφάσεως του διοικητικού συμβουλίου της ΕΤΕπ ούτε στη δυνατότητα ασκήσεως ενώπιον του δικαστή της Ένωσης, σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού, προσφυγής ακυρώσεως κατά αποφάσεως με την οποία κρίνεται απαράδεκτη αίτηση εσωτερικής επανεξέτασης αποφάσεως του διοικητικού συμβουλίου της ΕΤΕπ.
- 54 Πράγματι, στην τελευταία αυτή περίπτωση, με την προσφυγή ζητείται από τον δικαστή της Ένωσης να εξετάσει όχι τη νομιμότητα ή το βάσιμο αποφάσεως του διοικητικού συμβουλίου της ΕΤΕπ, αλλά μόνον αν η ΕΤΕπ βασίμως απέρριψε ως απαράδεκτη αίτηση εσωτερικής επανεξέτασης μιας τέτοιας αποφάσεως. Όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας με το σημείο 73 των προτάσεών της, τυχόν ευδοκίμηση μιας τέτοιας προσφυγής θα είχε ως μόνη συνέπεια να υποχρεωθεί η ΕΤΕπ να προβεί η ίδια σε εσωτερική επανεξέταση της αποφάσεως του διοικητικού συμβουλίου.
- 55 Εν προκειμένω, η προσφυγή της ClientEarth ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου είχε ως αντικείμενο την ακύρωση της επίμαχης αποφάσεως, που στηρίχθηκε στις διατάξεις του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', σε συνδυασμό με εκείνες του άρθρου 10, παράγραφος 1, του κανονισμού 1367/2006 και κοινοποιήθηκε στην ClientEarth με έγγραφο της 30ής Οκτωβρίου 2018, το οποίο έφερε την υπογραφή της Γενικής Γραμματέα και της αναπληρώτριας προϊσταμένης της Νομικής Υπηρεσίας της ΕΤΕπ και με το οποίο η αίτηση εσωτερικής επανεξέτασης της αποφάσεως της 12ης Απριλίου 2018 απορρίφθηκε ως απαράδεκτη.
- 56 Δεδομένου ότι η εν λόγω προσφυγή, η οποία ασκήθηκε βάσει του άρθρου 12, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού, είχε ως αντικείμενο την ακύρωση της επίμαχης αποφάσεως για τον λόγο ότι η ΕΤΕπ φέρεται να προέβη σε εσφαλμένο νομικό χαρακτηρισμό της αποφάσεως της 12ης Απριλίου 2018 υπό το πρίσμα του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του ίδιου κανονισμού, στο πλαίσιο της εκτιμήσεως του παραδεκτού της αιτήσεως εσωτερικής επανεξέτασης της αποφάσεως αυτής, και δεν αφορούσε το βάσιμο της εν λόγω αποφάσεως, το άρθρο 271, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ δεν δύναται να εμποδίσει την άσκηση της εν λόγω προσφυγής.
- 57 Επομένως, το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο καθόσον έκρινε ότι είχε αρμοδιότητα να επιληφθεί της προσφυγής της ClientEarth κατά της επίμαχης αποφάσεως. Υπό τις συνθήκες αυτές, το γεγονός ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν εξέτασε ρητώς τα επιχειρήματα που στηρίζονται στο άρθρο 271, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ δεν είναι ικανό να δικαιολογήσει την αναίρεση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.
- 58 Κατόπιν των προεκτεθέντων, πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι ο πρώτος λόγος αναιρέσεως και το δεύτερο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως της ΕΤΕπ στην υπόθεση C-212/21 P, καθώς και ο τρίτος λόγος αναιρέσεως της Επιτροπής στην υπόθεση C-223/21 P.

Επί του τρίτου σκέλους του τρίτου λόγου αναιρέσεως και επί του πρώτου σκέλους του δεύτερου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-212/21 P, καθώς και επί του πρώτου λόγου

αναιρέσεως στην υπόθεση C-223/21 P, που στηρίζονται σε πλάνη περί το δίκαιο κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή της Συμβάσεως του Aarhus

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 59 Η ΕΤΕπ, με το τρίτο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-212/21 P, και η Επιτροπή, με το πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-223/21 P, προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι εσφαλμένως έκρινε, με τις σκέψεις 107, 125 και 126 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι οι προϋποθέσεις του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006 πρέπει να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα του άρθρου 9 της Συμβάσεως του Aarhus.
- 60 Πρώτον, η νομολογία του Δικαστηρίου, ιδίως οι αποφάσεις της 13ης Ιανουαρίου 2015, Συμβούλιο και Επιτροπή κατά Stichting Natuur en Milieu και Pesticide Action Network Europe (C-404/12 P και C-405/12 P, EU:C:2015:5), και της 3ης Σεπτεμβρίου 2020, Mellifera κατά Επιτροπής (C-784/18 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2020:630), αποκλείει την υποχρέωση ερμηνείας του κανονισμού 1367/2006 σύμφωνα με τις διατάξεις της ως άνω Συμβάσεως.
- 61 Δεύτερον, από τη σκέψη 40 της αποφάσεως της 16ης Ιουλίου 2015, ClientEarth κατά Επιτροπής (C-612/13 P, EU:C:2015:486), προκύπτει ότι, καθόσον η κατάρτιση της Συμβάσεως του Aarhus έγινε προδήλως με συνεκτίμηση των εθνικών εννόμων τάξεων και όχι των νομικών ιδιαιτεροτήτων των οργανισμών περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης, όπως είναι η Ένωση, δεν υφίσταται αναλογία μεταξύ της εφαρμογής της εν λόγω Συμβάσεως από τα κράτη μέλη και της εφαρμογής της στο επίπεδο της Ένωσης. Επομένως, το Γενικό Δικαστήριο δεν μπορούσε να στηριχθεί, με τη σκέψη 107 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, σε «παρόμοιους λόγους», οι οποίοι εξάλλου δεν διευκρινίστηκαν, προκειμένου να ερμηνεύσει το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006 υπό το πρίσμα του άρθρου 9, παράγραφοι 3 και 4, της Συμβάσεως.
- 62 Τρίτον, το Γενικό Δικαστήριο εσφαλμένως στηρίχθηκε, με τις σκέψεις 125 και 126 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, στην αρχή της σύμφωνης προς τη Σύμβαση του Aarhus ερμηνείας προκειμένου να εκτιμήσει αν η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018 συνιστούσε «μέτρο με ατομικό περιεχόμενο», κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006, ενώ η έννοια αυτή έπρεπε να ερμηνευθεί αποκλειστικώς βάσει των κριτηρίων των άρθρων 263 και 288 ΣΛΕΕ. Συναφώς, από τη σκέψη 25 της αποφάσεως της 3ης Δεκεμβρίου 2020, Région de Bruxelles-Capitale κατά Επιτροπής, (C-352/19 P, EU:C:2020:978), προκύπτει ότι η Σύμβαση του Aarhus δεν μπορεί να υπαγορεύει την ερμηνεία του πρωτογενούς δικαίου της Ένωσης.
- 63 Με το πρώτο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-212/21 P και με το δεύτερο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-223/21 P, η ΕΤΕπ και η Επιτροπή, αντιστοίχως, προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι, με τη σκέψη 107 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, υπέπεσε, επιπλέον, σε πλάνη περί το δίκαιο κατά την ερμηνεία των άρθρων 2 και 9 της Συμβάσεως του Aarhus. Συγκεκριμένα, εκδίδοντας την απόφαση της 12ης Απριλίου 2018, το διοικητικό συμβούλιο της ΕΤΕπ δεν ενήργησε ως «δημόσια αρχή», κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, της εν λόγω Συμβάσεως, οπότε το άρθρο της 9, παράγραφος 3, δεν έχει εφαρμογή. Αντιθέτως, η έκδοση της εν λόγω αποφάσεως εντάσσεται στη χρηματοοικονομική δραστηριότητα της ΕΤΕπ ως τράπεζας.
- 64 Η ClientEarth αμφισβητεί το βάσιμο του συνόλου των ανωτέρω επιχειρημάτων.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 65 Με τα επιχειρήματά τους, η ΕΤΕπ και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι το Γενικό Δικαστήριο, με τις σκέψεις 107, 125 και 126 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, υπέπεσε σε πλείονα νομικά σφάλματα κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή της Συμβάσεως του Aarhus.
- 66 Συναφώς, πρώτον, υπενθυμίζεται ότι οι ρυθμίσεις του δικαίου της Ένωσης πρέπει, στο μέτρο του δυνατού, να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα του διεθνούς δικαίου, ιδίως όταν σκοπός τους είναι η εκτέλεση διεθνών συμφωνιών που έχει συνολογήσει η Ένωση (πρβλ. αποφάσεις της 14ης Ιουλίου 1998, *Safety Hi-Tech*, C-284/95, EU:C:1998:352, σκέψη 22, καθώς και της 19ης Δεκεμβρίου 2019, *Nederlands Uitgeversverbond και Groep Algemene Uitgevers*, C-263/18, EU:C:2019:1111, σκέψη 38).
- 67 Τούτο ισχύει στην περίπτωση του κανονισμού 1367/2006, ο οποίος έχει ως αντικείμενο την εφαρμογή, όσον αφορά τα θεσμικά όργανα της Ένωσης, των διατάξεων του άρθρου 9, παράγραφος 3, της Συμβάσεως του Aarhus (πρβλ. απόφαση της 8ης Μαρτίου 2011, *Lesoochránárske zoskupenie*, C-240/09, EU:C:2011:125, σκέψη 41).
- 68 Μολονότι δεν είναι δυνατή επίκληση του εν λόγω άρθρου 9, παράγραφος 3, για τους σκοπούς της εκτιμήσεως της νομιμότητας του άρθρου 10, παράγραφος 1, του κανονισμού 1367/2006 (πρβλ. αποφάσεις της 13ης Ιανουαρίου 2015, Συμβούλιο κ.λπ. κατά *Vereniging Milieudefensie και Stichting Stop Luchtverontreiniging Utrecht*, C-401/12 P έως C-403/12 P, EU:C:2015:4, σκέψη 61, καθώς και της 13ης Ιανουαρίου 2015, Συμβούλιο και Επιτροπή κατά *Stichting Natuur en Milieu και Pesticide Action Network Europe*, C-404/12 P και C-405/12 P, EU:C:2015:5, σκέψη 53), εντούτοις, η εν λόγω διαπίστωση δεν εμποδίζει την ερμηνεία των διατάξεων του εν λόγω κανονισμού, σύμφωνα με τη νομολογία που μνημονεύεται στη σκέψη 66 της παρούσας αποφάσεως, στο μέτρο του δυνατού υπό το πρίσμα της Συμβάσεως του Aarhus (πρβλ. απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2020, *Mellifera* κατά Επιτροπής, C-784/18 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2020:630, σκέψη 77).
- 69 Πράγματι, η ερμηνεία αυτή συνιστά ουσιώδες μέσο προκειμένου να διασφαλιστεί, σύμφωνα με τη βούληση του νομοθέτη της Ένωσης όπως αυτή εκφράζεται στην αιτιολογική σκέψη 3 του εν λόγω κανονισμού, ότι οι διατάξεις του δικαίου της Ένωσης εξακολουθούν να συνάδουν με τις διατάξεις της ως άνω Συμβάσεως.
- 70 Όσον αφορά, δεύτερον, το επιχείρημα της ΕΤΕπ και της Επιτροπής ότι, εκδίδοντας την απόφαση της 12ης Απριλίου 2018, το διοικητικό συμβούλιο της ΕΤΕπ δεν ενήργησε ως «δημόσια αρχή», κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, της Συμβάσεως του Aarhus, υπενθυμίζεται, αφενός, ότι, κατά το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο δ', της Συμβάσεως, τα θεσμικά όργανα οποιουδήποτε περιφερειακού οργανισμού οικονομικής ολοκλήρωσης ο οποίος, όπως η Ένωση, είναι συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης πρέπει να θεωρούνται δημόσιες αρχές για τους σκοπούς της εν λόγω Συμβάσεως, εκτός αν ενεργούν υπό δικαστική ή νομοθετική ιδιότητα.
- 71 Αφετέρου, κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 1367/2006, η έννοια «όργανο ή οργανισμός [της Ένωσης]», επί των οποίων έχει εφαρμογή ο εν λόγω κανονισμός, σύμφωνα με το άρθρο του 1, παράγραφος 1, καλύπτει «οιοδήποτε δημόσιο όργανο, οργανισμ[ό], γραφείο ή υπηρεσία που έχει ιδρυθεί από, ή με βάση, τη συνθήκη, εκτός των περιπτώσεων κατά τις οποίες ενεργεί υπό δικαστική ή νομοθετική ιδιότητα». Συναφώς, η αιτιολογική σκέψη 7 του εν λόγω κανονισμού διευκρινίζει ότι η ως άνω έννοια καθορίζεται «με ευρύ και λειτουργικό τρόπο», λόγω της «ευρεία[ς] έννοια[ς]» με την οποία η Σύμβαση του Aarhus καθορίζει τις δημόσιες αρχές

στις οποίες αυτή εφαρμόζεται, προκειμένου να διασφαλίσει ότι οποτεδήποτε ασκείται δημόσια εξουσία, υφίστανται δικαιώματα για τα άτομα και τις οργανώσεις τους. Επιπλέον, η αιτιολογική σκέψη 11 του ίδιου κανονισμού αναφέρει ότι θα πρέπει επίσης να εξαιρεθούν «άλλες διαδικασίες έρευνας στις οποίες το όργανο ή ο οργανισμός της[Ένωσης] ενεργεί ως φορέας διοικητικής επανεξέτασης βάσει των διατάξεων της [Σ]υνθήκης».

- 72 Επομένως, η δράση των «οργάνων και οργανισμών [της Ένωσης]» μπορεί να εξαιρεθεί από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1367/2006 και της Συμβάσεως του Aarhus μόνον όταν τα εν λόγω θεσμικά όργανα και οργανισμοί ασκούν δικαστική ή νομοθετική εξουσία ή ενεργούν ως φορείς διοικητικής επανεξέτασης κατ' εφαρμογήν της Συνθήκης.
- 73 Εν προκειμένω, ωστόσο, δεν συντρέχει τέτοια περίπτωση. Πράγματι, η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018, με την οποία εγκρίθηκε η πρόταση χρηματοδότησης του έργου Curtis, βάσει του άρθρου 9, παράγραφος 1, και του άρθρου 19, παράγραφος 3, του καταστατικού της ΕΤΕπ, δεν απορρέει από την άσκηση δικαστικής ή νομοθετικής εξουσίας από το διοικητικό συμβούλιο της ΕΤΕπ, η οποία δεν ενήργησε ούτε ως «φορέας διοικητικής επανεξέτασης βάσει των διατάξεων της [Σ]υνθήκης», κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 1367/2006, ερμηνευόμενου υπό το πρίσμα της αιτιολογικής του σκέψης 11.
- 74 Επομένως, όπως επισήμανε, κατ' ουσίαν, η γενική εισαγγελέας με τα σημεία 92 έως 94 των προτάσεών της, η ΕΤΕπ, κατά τη χρηματοδότηση στο πλαίσιο συμβάσεως, ασκεί αρμοδιότητες διττής φύσεως. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση αυτή, ενεργεί, ασφαλώς, ως ιδιώτης αντισυμβαλλόμενος του δικαιούχου, αλλά εκτελεί επίσης καθήκοντα γενικού συμφέροντος. Επομένως, η ερμηνεία του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του ως άνω κανονισμού υπό την έννοια ότι, όταν η ΕΤΕπ ασκεί τη χρηματοδοτική της δραστηριότητα, πρέπει να χαρακτηρίζεται ως «οργανισμός [της Ένωσης]», διασφαλίζει την εφαρμογή του κανονισμού κατά τρόπο σύμφωνο προς το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο δ', της Συμβάσεως του Aarhus.
- 75 Κατόπιν των προεκτεθέντων, πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμα το πρώτο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως και το τρίτο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-212/21 P, καθώς και ο πρώτος λόγος αναιρέσεως στην υπόθεση C-223/21 P.

Επί του δευτέρου και του τρίτου σκέλους του δευτέρου λόγου αναιρέσεως και επί του πρώτου και του δευτέρου σκέλους του τρίτου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-212/21 P, καθώς και επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-223/21 P, που στηρίζονται σε παράβαση του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχεία στ' και ζ', του κανονισμού 1367/2006

Επί της έννοιας του «περιβαλλοντικού δικαίου», κατά το άρθρο 2 παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 1367/2006

– *Επιχειρήματα των διαδίκων*

- 76 Η ΕΤΕπ, με το πρώτο και το δεύτερο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-212/21 P, και η Επιτροπή, με το πρώτο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-223/21 P, προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι, με τις σκέψεις 120 έως 124 και 138 έως 140 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, εσφαλμένως εξομοίωσε τα κριτήρια περιβαλλοντικής φύσεως που αφορούν την επιλεξιμότητα των έργων για χρηματοδότηση από την ΕΤΕπ και τα οποία απορρέουν από τη δήλωση του 2009 και τη στρατηγική για το κλίμα με νομοθετικές

διατάξεις του περιβαλλοντικού δικαίου της Ένωσης, κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 1367/2006 και, συνακόλουθα, έκρινε ότι η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018 εκδόθηκε «δυνάμει του δικαίου του περιβάλλοντος», κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού.

- 77 Συναφώς, η ΕΤΕπ και η Επιτροπή υποστηρίζουν, καταρχάς, ότι η έννοια της «νομοθεσίας», που διαλαμβάνεται στο άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του εν λόγω κανονισμού, συνιστά τυπική έννοια, η οποία καθορίζεται από τη διαδικασία εκδόσεως της σχετικής πράξεως. Κατά συνέπεια, σύμφωνα με το άρθρο 289 ΣΛΕΕ, ως «νομοθεσία» θα μπορούσε να χαρακτηριστεί μόνον διάταξη περιλαμβανόμενη σε πράξη της Ένωσης που εκδίδεται βάσει διατάξεως των Συνθηκών η οποία προβλέπει την έκδοση της εν λόγω πράξεως είτε με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία είτε με την ειδική νομοθετική διαδικασία. Επομένως, το Γενικό Δικαστήριο, με τις σκέψεις 120 έως 124 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, δεν έλαβε υπόψη τις απαιτήσεις που απορρέουν από το άρθρο 289 ΣΛΕΕ και προέβη σε ερμηνεία η οποία βαίνει πέραν των εννοιών «δίκαιο» και «νομοθεσία» του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχεία στ' και ζ', του κανονισμού 1367/2006. Ειδικότερα, η σκέψη 121 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ενέχει πλάνη περί το δίκαιο καθόσον το Γενικό Δικαστήριο έκρινε με αυτήν ότι η διάκριση που εισάγει η Συνθήκη της Λισσαβώνας μεταξύ νομοθετικών και κανονιστικών πράξεων δεν είναι κρίσιμη για την ερμηνεία του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού.
- 78 Εν συνεχεία, η ΕΤΕπ και η Επιτροπή προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι έκρινε ότι η δήλωση του 2009 και η στρατηγική για το κλίμα έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα. Τα δύο αυτά εργαλεία απλώς καθοδηγούν τη δραστηριότητα της ΕΤΕπ στα διάφορα στάδια της αξιολόγησης των έργων, χωρίς όμως να περιορίζουν την άσκηση της διακριτικής ευχέρειας της οποίας απολαύει η ΕΤΕπ. Το γεγονός ότι ένα έργο πληροί τα κριτήρια επιλεξιμότητας για χρηματοδότηση που απορρέουν από τα εν λόγω εργαλεία δεν συνεπάγεται ότι υφίσταται δικαίωμα χρηματοδότησης από την ΕΤΕπ, ούτε υποχρέωση του διοικητικού συμβουλίου της να εγκρίνει την εν λόγω χρηματοδότηση ή υποχρέωση της ΕΤΕπ να υπογράψει σύμβαση δανείου, ακόμη και μετά από την έγκριση από το διοικητικό συμβούλιο.
- 79 Ακόμη και αν υποθεθεί ότι η δήλωση του 2009 και η στρατηγική για το κλίμα περιορίζουν την άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεως της ΕΤΕπ, ο περιορισμός αυτός δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι επιβάλλεται από κανόνα δικαίου. Επιπλέον, μια εσωτερική οδηγία η οποία έχει ως μοναδική συνέπεια να υποχρεώνει το θεσμικό όργανο που αποκλίνει από την εν λόγω οδηγία να αιτιολογεί την απόφασή του δεν αποτελεί εκ του λόγου αυτού πηγή δικαίου. Επομένως, η έννοια της «νομοθεσίας» του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 1367/2006 καλύπτει μόνον τους κανόνες που έχουν άμεσο δεσμευτικό έννομο αποτέλεσμα για τον πολίτη. Ωστόσο, αυτό δεν ισχύει στην περίπτωση των κατευθυντηρίων γραμμών βάσει των οποίων ένα θεσμικό όργανο περιορίζει την άσκηση της εξουσίας του εκτιμήσεως για το μέλλον.
- 80 Τέλος, η ΕΤΕπ και η Επιτροπή αμφισβητούν την αναλογία που διαπιστώνεται, στη σκέψη 123 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, μεταξύ των πολιτικών της ΕΤΕπ για τη δανειοδότηση στον τομέα του περιβάλλοντος και των εσωτερικών κανόνων που αυτή έχει θεσπίσει στον τομέα του προσωπικού. Υποστηρίζουν ότι, στον τελευταίο τομέα, η ΕΤΕπ ενεργεί ως διοικητική αρχή, δεδομένου ότι οι αποφάσεις της υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο, ενώ η δανειοδοτική δραστηριότητα της ΕΤΕπ στον τομέα του περιβάλλοντος εμπίπτει στην άσκηση του οικονομικού της ρόλου και δεν συνεπάγεται την έκδοση διοικητικών αποφάσεων δυνάμενων να αποτελέσουν αντικείμενο δικαστικού ελέγχου επί της ουσίας.
- 81 Η ClientEarth αμφισβητεί το βάσιμο του συνόλου των ανωτέρω επιχειρημάτων.

– Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 82 Με τα επιχειρήματά τους, η ΕΤΕΠ και η Επιτροπή προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι εσφαλμένως έκρινε, με τις σκέψεις 120 έως 124 και 138 έως 140 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι τόσο η δήλωση του 2009 όσο και η στρατηγική για το κλίμα εμπίπτουν στην έννοια του «περιβαλλοντικού δικαίου», κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 1367/2006, και, συνακόλουθα, ότι η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018 εκδόθηκε «δυνάμει του δικαίου του περιβάλλοντος», κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του εν λόγω κανονισμού.
- 83 Η έννοια του «περιβαλλοντικού δικαίου» ορίζεται στο άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 1367/2006 ως «νομοθεσία [της Ένωσης] η οποία, ανεξάρτητα από τη νομική της βάση, συμβάλλει στην επιδίωξη των στόχων της[ενωσιακής] πολιτικής για το περιβάλλον», που μνημονεύονται στο άρθρο 191, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 10 του εν λόγω κανονισμού, η παραπομπή στους στόχους αυτούς δικαιολογείται στον βαθμό που «εξελισσεται συνεχώς η περιβαλλοντική νομοθεσία».
- 84 Από το ίδιο το γράμμα του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 1367/2006, σε συνδυασμό με την αιτιολογική του σκέψη 10, προκύπτει ότι ο νομοθέτης της Ένωσης θέλησε να προσδώσει ευρύ περιεχόμενο στην έννοια του «περιβαλλοντικού δικαίου».
- 85 Στο πλαίσιο αυτό, το γεγονός ότι, σε ορισμένες γλωσσικές αποδόσεις, όπως στις αποδόσεις στην ισπανική, την αγγλική, τη γαλλική ή την πορτογαλική γλώσσα, το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 1367/2006 αναφέρεται στη «νομοθεσία» ή σε «οιαδήποτε νομοθετική διάταξη» δεν συνεπάγεται, σε αντίθεση με την άποψη που υποστηρίζουν η ΕΤΕΠ και η Επιτροπή, ότι η έννοια του «περιβαλλοντικού δικαίου» περιορίζεται, για τους σκοπούς της εφαρμογής του κανονισμού, σε νομοθετικές πράξεις, κατά την έννοια του άρθρου 289, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ. Πράγματι, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας με το σημείο 118 των προτάσεών της, σε άλλες γλωσσικές αποδόσεις, και ιδίως στην απόδοση στη γερμανική γλώσσα, το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 1367/2006 χρησιμοποιεί την ευρύτερη έννοια των «κανόνων δικαίου», η οποία μπορεί να περιλαμβάνει κάθε νομικώς δεσμευτική πράξη γενικής ισχύος.
- 86 Υπό τις συνθήκες αυτές, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, η εν λόγω διάταξη πρέπει να ερμηνευθεί με γνώμονα τη γενική οικονομία και τον σκοπό της ρυθμίσεως στην οποία εντάσσεται (πρβλ. απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, Tiketa, C-536/20, EU:C:2022:112, σκέψη 27 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 87 Ωστόσο, λαμβανομένων υπόψη τόσο της σκέψεως 84 της παρούσας αποφάσεως όσο και των στόχων της πολιτικής της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος, επιβάλλεται η ευρεία ερμηνεία της έννοιας του «περιβαλλοντικού δικαίου», ως καλύπτουσας κάθε πράξη της Ένωσης η οποία, ανεξαρτήτως της νομικής της βάσεως, συμβάλλει στην υλοποίηση των σκοπών της εν λόγω πολιτικής, όπως αυτοί ορίζονται στο άρθρο 191, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ [πρβλ. απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2022, Deutsche Umwelthilfe (Εγκριση τύπου των μηχανοκίνητων οχημάτων), C-873/19, EU:C:2022:857, σκέψη 53]. Το γεγονός ότι, σύμφωνα με το ίδιο το γράμμα του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 1367/2006, η νομική βάση για την έκδοση μιας πράξεως δεν αποτελεί κρίσιμο κριτήριο προκειμένου αυτή να χαρακτηριστεί ως «περιβαλλοντικό δικαίο» οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ούτε η διαδικασία εκδόσεως μιας τέτοιας πράξεως, η οποία καθορίζει, σύμφωνα με το άρθρο 289 ΣΛΕΕ, τη νομοθετική ή μη φύση της, αποτελεί κρίσιμο κριτήριο για τον εν λόγω χαρακτηρισμό.

88. Εν προκειμένω, το διοικητικό συμβούλιο της ΕΤΕπ, όταν αποφασίζει για τη χορήγηση χρηματοδότησης βάσει του άρθρου 9, παράγραφος 1, και του άρθρου 19, παράγραφος 3, του καταστατικού της ΕΤΕπ, δεν δύναται να αποκλίσει αδικαιολόγητα από τα κριτήρια περιβαλλοντικής φύσεως σχετικά με την επιλεξιμότητα των έργων για χρηματοδότηση που απορρέουν από τη δήλωση του 2009 και από τη στρατηγική για το κλίμα και τα οποία η ίδια η ΕΤΕπ δεσμεύθηκε να ακολουθεί στο πλαίσιο της δραστηριότητάς της χορηγήσεως δανείων, διότι άλλως θα της επιβληθούν, ενδεχομένως, κυρώσεις για παραβίαση γενικών αρχών του δικαίου, όπως η ίση μεταχείριση ή η προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 28ης Ιουνίου 2005, Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P, EU:C:2005:408, σκέψεις 209 και 211).
89. Επομένως, το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας, με τις σκέψεις 122 έως 124 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι τόσο η δήλωση του 2009 όσο και η στρατηγική για το κλίμα εμπίπτουν στην έννοια του «περιβαλλοντικού δικαίου», κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 1367/2006, καθόσον καθορίζουν τα κριτήρια περιβαλλοντικής φύσεως που αφορούν την επιλεξιμότητα των έργων για χρηματοδότηση από την ΕΤΕπ και, ως εκ τούτου, θεσπίζουν το πλαίσιο για την άσκηση της δραστηριότητας της ΕΤΕπ στον τομέα της χορηγήσεως δανείων για την επίτευξη των στόχων της Συνθήκης ΛΕΕ στον τομέα του περιβάλλοντος.
90. Το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε ομοίως σε πλάνη περί το δίκαιο, καθόσον έκρινε, με τις σκέψεις 138 έως 140 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018, στο μέτρο που διαπίστωνε ότι το έργο Curtis πληρούσε τα απορρέοντα από τις δύο αυτές πράξεις κριτήρια περιβαλλοντικής φύσεως που αφορούν την επιλεξιμότητα των έργων για χρηματοδότηση από την ΕΤΕπ, είχε ληφθεί «δυνάμει του δικαίου του περιβάλλοντος», κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006.
91. Κατόπιν των προεκτεθέντων, πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμα το πρώτο και το δεύτερο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-212/21 P, καθώς και το πρώτο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-223/21 P.

Επί της έννοιας του «μέτρου με ατομικό περιεχόμενο» κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006

– Επιχειρήματα των διαδίκων

92. Με το δεύτερο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-223/21 P, η Επιτροπή προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι, με τις σκέψεις 126 έως 142 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, δεν έλαβε υπόψη τη νομολογία κατά την οποία η έννοια του «μέτρου με ατομικό περιεχόμενο», κατά το άρθρο 2 παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006, πρέπει να ερμηνεύεται σύμφωνα με τα κριτήρια που απορρέουν από τα άρθρα 263 και 288 ΣΛΕΕ. Συγκεκριμένα, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, κατά παραβίαση των αρχών που απορρέουν από τις σκέψεις 65 έως 67 και 84 έως 86 της αποφάσεως της 3ης Σεπτεμβρίου 2020, Mellifera κατά Επιτροπής (C-784/18 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2020:630), ότι, για τον χαρακτηρισμό της αποφάσεως της 12ης Απριλίου 2018 ως «μέτρου με ατομικό περιεχόμενο», αρκούσε το διοικητικό συμβούλιο της ΕΤΕπ, με την απόφαση αυτή, να έχει αποφανθεί οριστικώς επί της επιτεύξεως ορισμένων περιβαλλοντικών στόχων. Η προσέγγιση αυτή συνεπάγεται, επομένως, ότι μη δεσμευτικές πράξεις, όπως συστάσεις και γνώμες, μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο

αιτήσεως εσωτερικής επανεξέτασης, βάσει του άρθρου 10, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού, και, εν συνεχεία, προσφυγής δυνάμει του άρθρου 12, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού.

- 93 Προς στήριξη της Επιτροπής, η ΕΤΕπ προβάλλει ότι η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018 συνιστά εσωτερική πράξη, η οποία έχει ως μοναδικό αποτέλεσμα να παρέχει στις υπηρεσίες της ΕΤΕπ τη δυνατότητα να συνεχίσουν τις συμβατικές διαπραγματεύσεις για την εγκριθείσα χρηματοδότηση, οπότε δεν αφορά ατομικώς υποκείμενα δικαίου εκτός του πλαισίου της ΕΤΕπ.
- 94 Η ClientEarth υποστηρίζει ότι το επιχείρημα ότι η πράξη που αποτελεί το αντικείμενο αιτήσεως εσωτερικής επανεξέτασης πρέπει να θεωρείται ως «μέτρο με ατομικό περιεχόμενο», κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006, δεν προβλήθηκε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου ούτε από την ΕΤΕπ ούτε από την Επιτροπή, οπότε η Επιτροπή δεν δύναται παραδεκτώς να προβάλει το επιχείρημα αυτό στο στάδιο της αιτήσεως αναίρεσεως, δεδομένου ότι πρόκειται για νέο ισχυρισμό. Εν πάση περιπτώσει, η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018 αποτελεί «μέτρο με ατομικό περιεχόμενο», δεδομένου ότι έχει εφαρμογή επί συγκεκριμένου αιτήματος σχετικά με τη χρηματοδότηση του έργου Curtis.

– *Εκτίμηση του Δικαστηρίου*

- 95 Με τα επιχειρήματά της, η Επιτροπή προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι, με τις σκέψεις 126 έως 142 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή της έννοιας του «μέτρου με ατομικό περιεχόμενο», κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006, χαρακτηρίζοντας ως τέτοιο την απόφαση της 12ης Απριλίου 2018.
- 96 Όσον αφορά, πρώτον, το ζήτημα που έθεσε η ClientEarth, σχετικά με το αν η Επιτροπή δύναται, στο στάδιο της αναίρεσεως, να βάλει παραδεκτώς κατά της επίμαχης αποφάσεως καθόσον με αυτή εσφαλμένως χαρακτηρίστηκε η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018 ως «μέτρο με ατομικό περιεχόμενο», υπενθυμίζεται ότι ο αναιρεσειών μπορεί παραδεκτώς να ασκήσει αναίρεση προβάλλοντας, ενώπιον του Δικαστηρίου, λόγους και επιχειρήματα που αντλούνται από την ίδια την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και αμφισβητούν τη νομική της ορθότητα (πρβλ. αποφάσεις της 29ης Νοεμβρίου 2007, Stadtwerke Schwäbisch Hall κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-176/06 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2007:730, σκέψη 17, και της 4ης Μαρτίου 2021, Επιτροπή κατά Fútbol Club Barcelona, C-362/19 P, EU:C:2021:169, σκέψη 47 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 97 Επομένως, η Επιτροπή παραδεκτώς βάλλει, κατ' αναίρεση, κατά του χαρακτηρισμού της αποφάσεως της 12ης Απριλίου 2018 ως «μέτρου με ατομικό περιεχόμενο», στον οποίο προέβη το Γενικό Δικαστήριο με τις σκέψεις 140 και 142 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.
- 98 Δεύτερον, όσον αφορά το βάσιμο του χαρακτηρισμού αυτού, υπενθυμίζεται ότι, προκειμένου να καθοριστεί αν πρόκειται για πράξη γενικής ή ατομικής ισχύος, ο δικαστής της Ένωσης πρέπει να λαμβάνει υπόψη, πρώτον, το αντικείμενο και το περιεχόμενο της πράξης. Μια πράξη έχει γενική ισχύ, κατά την έννοια του άρθρου 288 ΣΛΕΕ, αν εφαρμόζεται επί αντικειμενικώς προσδιορισμένων καταστάσεων και παράγει έννομα αποτελέσματα έναντι κατηγοριών προσώπων που καθορίζονται κατά τρόπο γενικό και αφηρημένο. Όσον αφορά το δεύτερο αυτό κριτήριο, η γενική ισχύς μιας πράξεως δεν θίγεται από τη δυνατότητα προσδιορισμού με μεγαλύτερη ή μικρότερη ακρίβεια του αριθμού ή ακόμη και της ταυτότητας των υποκειμένων δικαίου επί των οποίων εφαρμόζεται σε δεδομένο χρονικό σημείο, εφόσον δεν αμφισβητείται ότι η εφαρμογή αυτή πραγματοποιείται δυνάμει μιας αντικειμενικής νομικής ή πραγματικής

καταστάσεως την οποία προσδιορίζει η πράξη, σε σχέση με τον σκοπό της πράξεως αυτής (πρβλ. απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2020, Mellifera κατά Επιτροπής, C-784/18 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2020:630, σκέψεις 65 έως 67 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 99 Εν προκειμένω, η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018, καθόσον με αυτήν εγκρίνεται η πρόταση χρηματοδότησης του έργου Curtis υπό το πρίσμα των περιβαλλοντικών και κοινωνικών πτυχών του, αφορά μια συγκεκριμένη κατάσταση, ήτοι τη χρηματοδότηση του έργου αυτού, και παράγει έννομα αποτελέσματα έναντι του φορέα υλοποίησης του εν λόγω έργου, παρέχοντάς του τη δυνατότητα να λάβει τα αναγκαία μέτρα ενόψει της τυπικής σύναψης του δανείου.
- 100 Κατά συνέπεια, το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο καθόσον έκρινε, με τις σκέψεις 140 και 142 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018 συνιστά «μέτρο με ατομικό περιεχόμενο» κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006.
- 101 Επομένως, το δεύτερο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-223/21 P πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμο.

Επί της έννοιας της «νομικά δεσμευτικής και εξωτερικής ισχύος» κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006

– *Επιχειρήματα των διαδίκων*

- 102 Η ΕΤΕπ, με το δεύτερο και το τρίτο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-212/21 P, και η Επιτροπή, με το τρίτο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-223/21 P, προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι εσφαλμένως έκρινε ότι η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018 έχει νομικά δεσμευτική και εξωτερική ισχύ, κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006, καθόσον αποτυπώνει την οριστική θέση του διοικητικού συμβουλίου της ΕΤΕπ όσον αφορά την επιλεξιμότητα του έργου Curtis για χρηματοδότηση από την ΕΤΕπ υπό το πρίσμα των περιβαλλοντικών και κοινωνικών πτυχών του. Συγκεκριμένα, η ως άνω απόφαση δεν παρέχει ατομικό δικαίωμα για χρηματοδότηση από την ΕΤΕπ, δεδομένου ότι η σχέση μεταξύ της ΕΤΕπ και του δυνητικού δανειολήπτη καθίσταται νομικώς δεσμευτική μόνο με την υπογραφή της σχετικής συμβάσεως. Επομένως, η ως άνω απόφαση δεν έχει νομικώς δεσμευτικό αποτέλεσμα.
- 103 Επιπλέον, κατά τις αναιρεσειούσες, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ενέχει αντιφατική αιτιολογία, στο μέτρο που το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018 παράγει έννομα αποτελέσματα έναντι του φορέα υλοποίησης του έργου Curtis και, συγχρόνως, με τις σκέψεις 167 έως 170 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η ίδια απόφαση δεν ισοδυναμεί με «νομική δέσμευση για τη χορήγηση του δανείου» και ότι η διαδικασία συνεχίστηκε μετά την έκδοσή της.
- 104 Συναφώς, η ΕΤΕπ υποστηρίζει ότι η απόφαση του διοικητικού συμβουλίου της, η οποία εκδίδεται βάσει του άρθρου 19, παράγραφος 3, του καταστατικού της ΕΤΕπ, συνιστά ενιαία απόφαση για τη χρηματοδότηση ενός έργου, χωρίς να είναι δυνατή η διάκριση στο πλαίσιο αυτής ενός «χρηματοοικονομικού σκέλους», το οποίο δεν είναι οριστικό και δεν παράγει δεσμευτικό και εξωτερικό αποτέλεσμα, και ενός «περιβαλλοντικού σκέλους», το οποίο είναι οριστικό και νομικώς δεσμευτικό έναντι τρίτων.

- 105 Εν πάση περιπτώσει, η ύπαρξη νομικώς δεσμευτικών και εξωτερικών αποτελεσμάτων, κατά την έννοια του άρθρου 2 παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006, θα έπρεπε να αποδειχθεί όσον αφορά τη νομική κατάσταση της ClientEarth. Το Γενικό Δικαστήριο, αφού εξέτασε, με τη σκέψη 170 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, τη νομική κατάσταση του φορέα υλοποίησης του έργου Curtis, επιβεβαίωσε την απουσία τέτοιου αποτελέσματος ως προς την ClientEarth.
- 106 Η ClientEarth αμφισβητεί το βάσιμο του συνόλου των ανωτέρω επιχειρημάτων.

– *Εκτίμηση του Δικαστηρίου*

- 107 Με τα επιχειρήματά τους, η ΕΤΕπ και η Επιτροπή προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο καθόσον έκρινε, με τις σκέψεις 167 έως 171 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018 αποτελεί πράξη έχουσα «νομικά δεσμευτική και εξωτερική ισχύ», κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006.
- 108 Συναφώς, από τη σκέψη 149 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι το Γενικό Δικαστήριο, για λόγους «γενικής συνοχής», ερμήνευσε την εν λόγω έννοια συμφώνως προς την κατά το άρθρο 263, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ έννοια των «πράξεων [...] που προορίζονται να παράγουν έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων», η οποία αποκλείει, καταρχήν, τις πράξεις που παράγουν έννομα αποτελέσματα μόνο στο εσωτερικό του θεσμικού ή άλλου οργάνου ή οργανισμού της Ένωσης που τις εξέδωσε, χωρίς να γεννούν δικαιώματα ή υποχρεώσεις έναντι τρίτων (πρβλ. αποφάσεις της 25ης Φεβρουαρίου 1988, Les Verts κατά Κοινοβουλίου, 190/84, EU:C:1988:94, σκέψη 8, και της 25ης Ιουνίου 2020, EUSC κατά ΚF, C-14/19 P, EU:C:2020:492, σκέψη 73 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 109 Με τις σκέψεις 167 έως 171 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε, κατ' εφαρμογήν της ως άνω νομολογίας, ότι η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018 καθορίζει κατά τρόπο οριστικό τη θέση του διοικητικού συμβουλίου της ΕΤΕπ όσον αφορά την επιλεξιμότητα του έργου Curtis για χρηματοδότηση από την ΕΤΕπ υπό το πρίσμα των περιβαλλοντικών και κοινωνικών πτυχών του έργου και, ως εκ τούτου, ότι η απόφαση αυτή παράγει έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων, ιδίως έναντι του φορέα υλοποίησης του εν λόγω έργου, στο μέτρο που διαπιστώνει την επιλεξιμότητα του εν λόγω έργου για χρηματοδότηση από την ΕΤΕπ υπό το πρίσμα των περιβαλλοντικών και κοινωνικών πτυχών του, παρέχοντας με τον τρόπο αυτό στον εν λόγω φορέα υλοποίησης τη δυνατότητα να λάβει τα αναγκαία μέτρα ενόψει της τυπικής σύναψης του δανείου.
- 110 Ουδεμία αντίφαση υφίσταται μεταξύ, αφενός, της διαπίστωσης ότι οι περιβαλλοντικές πτυχές του έργου Curtis είχαν αξιολογηθεί οριστικώς και, αφετέρου, των περιστάσεων, οι οποίες επίσης μνημονεύονται στις εν λόγω σκέψεις της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018 δεν ισοδυναμούσε με «νομική δέσμευση για τη χορήγηση του δανείου» και ότι η διαδικασία χορηγήσεως της εν λόγω χρηματοδότησης συνεχίστηκε, δεδομένου ότι παρέμεναν προς έλεγχο άλλες τεχνικές, οικονομικές και χρηματοοικονομικές πτυχές του έργου.
- 111 Επιπλέον, το επιχείρημα της ΕΤΕπ ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο καθόσον έκρινε, με τις σκέψεις 167 έως 170 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018 περιείχε ένα «χρηματοοικονομικό σκέλος» το οποίο μπορούσε να διαχωριστεί από ένα «περιβαλλοντικό σκέλος» και ότι μόνον το τελευταίο αυτό σκέλος ήταν οριστικό και νομικώς δεσμευτικό έναντι των τρίτων στηρίζεται σε εσφαλμένη ερμηνεία των

ανωτέρω σκέψεων. Συγκεκριμένα, το Γενικό Δικαστήριο περιορίστηκε να επισημάνει με τις σκέψεις αυτές ότι η ως άνω απόφαση διαπιστώνει κατά τρόπο οριστικό την επιλεξιμότητα του έργου Curtis για χρηματοδότηση από την ΕΤΕπ, υπό το πρίσμα των περιβαλλοντικών και κοινωνικών πτυχών του έργου, αλλά ουδόλως έκρινε ότι η εν λόγω απόφαση στηρίζεται σε έναν τυπικό διαχωρισμό μεταξύ των τελευταίων αυτών πτυχών και των χρηματοοικονομικών ή άλλων πτυχών του εν λόγω έργου.

- 112 Εξάλλου, το επιχείρημα ότι το Γενικό Δικαστήριο όφειλε, με τη σκέψη 170 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, να έχει εκτιμήσει αν η απόφαση της 12ης Απριλίου 2018 έχει «νομικά δεσμευτική και εξωτερική ισχύ», κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού 1367/2006, έναντι της ClientEarth δεν βρίσκει έρεισμα στον εν λόγω κανονισμό. Πράγματι, ούτε η ως άνω διάταξη ούτε το άρθρο 10, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού απαιτούν η διοικητική πράξη που αποτελεί το αντικείμενο αιτήσεως εσωτερικής επανεξέτασης να έχει νομικά δεσμευτική και εξωτερική ισχύ έναντι της μη κυβερνητικής οργάνωσης που υποβάλλει τη σχετική αίτηση.
- 113 Κατόπιν των προεκτεθέντων, πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμα το δεύτερο και το τρίτο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-212/21 P, καθώς και το τρίτο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως στην υπόθεση C-223/21 P.
- 114 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, οι αιτήσεις αναιρέσεως πρέπει να απορριφθούν στο σύνολό τους.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 115 Κατά το άρθρο 184, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, όταν η αίτηση αναιρέσεως απορρίπτεται ως αβάσιμη, το Δικαστήριο αποφαινεται επί των δικαστικών εξόδων. Κατά το άρθρο 138, παράγραφος 1, του ως άνω Κανονισμού Διαδικασίας, το οποίο εφαρμόζεται στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 184, παράγραφος 1, του ίδιου Κανονισμού, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου.
- 116 Δεδομένου ότι η ΕΤΕπ και η Επιτροπή ηττήθηκαν, πρέπει να φέρουν, πέραν των δικαστικών εξόδων τους, και τα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η ClientEarth στο πλαίσιο καθεμιάς από τις δύο αιτήσεις αναιρέσεως, σύμφωνα με το σχετικό αίτημα της τελευταίας.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφασίζει:

1) Απορρίπτει τις αιτήσεις αναιρέσεως.

2) Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή φέρουν, πέραν των δικαστικών εξόδων τους, τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η ClientEarth.

(υπογραφές)